

65 jaar Molukkers in Nederland:

Wel of niet werken?

Een hardnekkig misverstand over de eerste jaren na 1951 tijdens het verblijf in de woonoord, is dat Molukkers niet mochten werken. Dat dat verboden was. Maar hoe zat het werkelijk? In de publicatie 'In Nederland gebleven' wordt die kwestie uitgebreid besproken (pagina 31-41). Een samenvatting daarvan kan verhelderend zijn.

Arbeid in Heythuysen (MHM/coll. J.M.P. Ewalds)

Voordat de eerste schepen met Molukkers in Nederland aankwamen was de vraag of Molukkers op de arbeidsmarkt toegelaten moesten worden, onderwerp van gesprek van een interdepartementale Amboncommissie. De conclusie van die commissie was dat Molukkers wel moesten gaan werken, maar liever niet op de reguliere Nederlandse arbeidsmarkt. De overweging van de Amboncommissie was dat Molukkers zich met werk konden voorbereiden op een burgerbestaan in Indonesië en dat de 'arbeidsschuwheid' onder hen moest worden aangepakt. Dus wel werken, maar dan in de woonoord waar de arbeid naar toe zou worden gebracht. Een alternatief was om Molukkers te werk te stellen via de Dienst Uitvoerende Werken (DUW). In de hele discussie werd niet gesproken over de krapte op de Nederlandse arbeidsmarkt. Die kwestie was niet relevant omdat Molukkers toch maar 'even' zouden blijven. Het DUW-plan werd niet uitgevoerd omdat er van Molukse zijde geen belangstelling was.

Al vrij snel nadat men in de woonoord was ondergebracht vonden de eerste Molukkers werk. Ten eerste binnen de woonoord zelf in de vorm van kampdiensten (keuken, school, schoonmaak, etc.). In de grote kampen waren meer mogelijkheden dan in de kleinere kampen. Ten tweede vonden Molukkers werk in seizoensarbeid bij boeren of als

thuiswerkers voor fabrieken. Vaak werkten Molukkers in ploegen met een Molukse voorman. Het was dan ook makkelijker om af en toe een dag niet te gaan werken, dan kon iemand anders invallen. Ook het bedrijfsleven had belangstelling voor de Molukse arbeidskrachten. Verschillende ondernemingen vroegen aan de ministerraad of ze Molukkers konden aanstellen. H. Roders die in 1954 een scriptie schreef over Molukkers, meldde dat in 1953 'het overgrote deel van de mannen, althans in de zomer en de herfst, werkzaam (was) in een of andere tak van bedrijf'.

J. Maatoke uit woonoord Witte Paal t.m.v. Nederlandse collega's in de fabriek van Batavus te Heerenveen, ca. 1954 (MHM/coll. J. Maatoke)

Terwijl Molukkers dus wel degelijk de weg naar de arbeidsmarkt vonden, werd dat stevig bekritiseerd door de hoogste ambtenaar die verantwoordelijk was voor het Rijksarbeidsbureau, de heer Ph. Werner. Werner was van mening dat mensen met Indonesische voorouders niet konden aarden in Nederland. Molukkers konden dan wel tijdelijk naar Nederland komen, maar moesten volgens hem zeker niet deelnemen aan de Nederlandse arbeidsmarkt. De regering had, zoals gezegd, besloten dat Molukkers wel mochten werken. Een 'werkverbod' zat er dus niet in. Daarom koos Werner ervoor om de arbeidsbureaus een passieve houding te laten aannemen. Dat wil zeggen dat zij Molukkers niet zouden opzoeken en stimuleren om zich bij de arbeidsbureaus in te laten schrijven. Zolang Molukkers zich niet inschreven kon het arbeidsbureau met droge ogen tegen een werkgever zeggen dat zij geen Molukse werkzoekenden hadden. Aan zijn minister, die van Sociale Zaken en Volksgezondheid, adviseerde Werner om de tewerkstelling van Molukkers vooral te beperken. Bijvoorbeeld door alleen Molukkers toe te staan als er geen Nederlandse arbeidskrachten beschikbaar waren. Of om alleen te werkstelling toe te staan als de Molukkers 's avonds weer naar huis konden. In de praktijk werkte dat belemmerend op deelname aan de arbeidsmarkt omdat veel woonoord geïsoleerd lagen en niet in de buurt van veel werkgelegenheid. Ook al waren niet al zijn plannen realiseerbaar (Molukkers hadden als Indonesiërs zoals ze toen werden gezien, bijvoorbeeld dezelfde rechten als Nederlanders), Werner probeerde toch deelname van Molukkers aan de arbeidsmarkt te traineren. Het traineren door het Rijksarbeidsbureau duurde tot eind 1953. Politieke partijen was die sabotage inmiddels ook opgevallen. Bij de begrotingsbehandeling 1953 van

Buitenlandse Zaken in de Tweede Kamer werd door parlementariërs gevraagd of het juist was dat 'de regering zich er tegen verzet dat Ambonezen hier ter lande worden te werk gesteld?'. De minister ontkende dat de regering zich daartegen verzette en volgens hem deden gewestelijke arbeidsbureaus hun best om Molukkers te helpen. Hij voegde daar wel aan toe dat er twee voorwaarden waren: Nederlanders hadden voorrang en Molukkers moesten 's avond wel weer terug kunnen naar hun woonoord. Het was duidelijk dat topambtenaar Werner in ieder geval de minister zo had bewerkt dat toegang tot de arbeidsmarkt voor Molukkers werd belemmerd.

Molukse kinderverzorgster werkzaam in een vakantiekolonie op Schiermonnikoog (MHM)

Terugkomend op het misverstand. Er was dus geen sprake van een verbod op arbeid. Molukkers mochten werken en deden dat ook. Zowel in het woonoord als daarbuiten. Het werd ze alleen niet al te gemakkelijk gemaakt. De instanties die er waren om mensen te helpen toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt, de arbeidsbureaus, discrimineerden Molukkers eigenlijk. Ze wierpen barricades in de vorm van voorwaarden op, waardoor de toegang tot de arbeidsmarkt voor Molukkers moeizamer ging en soms helemaal niet lukte. De extra voorwaarden waren echter geen politiek besluit, maar ontwikkeld door een topambtenaar.